

Κεφάλαιο Γ΄: Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος

Επαναληπτικές Ερωτήσεις και Λύσεις από τις Παγκύπριες Εξετάσεις των τελευταίων χρόνων

Μέρος Α:

Τύπος Ερώτησης Σωστό ή Λάθος

A. Να προσδιορίσετε αν το περιεχόμενο των ακόλουθων προτάσεων είναι σωστό ή λάθος, γράφοντας στο τετράδιο εξέτασής σας τη λέξη «σωστό» ή «λάθος», δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί στην κάθε πρόταση:

1. Η συμμαχία ανάμεσα στη Μεγάλη Βρετανία, τη Γαλλία και τη Ρωσία κατά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο ονομάστηκε Κεντρικές Δυνάμεις.

ΛΑΘΟΣ Αναλυτικό Πρόγραμμα Γ΄ Λυκείου Κατεύθυνσης, σ. 23

2. Παρά τις μεταρρυθμίσεις που οι Άγγλοι εφάρμοσαν στην οικονομία της Κύπρου την περίοδο 1878-1914, το βιοτικό επίπεδο των κατοίκων παρέμεινε χαμηλό.

ΣΩΣΤΟ Ιστορία της Κύπρου, Αγγλοκρατία

3. Ένα από τα βασικά αίτια του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου υπήρξαν τα συγκρουόμενα συμφέροντα των Μεγάλων Δυνάμεων και των χωρών της Νοτιοανατολικής Ευρώπης.

ΣΩΣΤΟ Ιστορία του Νεότερου και του Σύγχρονου Κόσμου, Γ΄1

4. Το 1914 η Κύπρος ανακηρύχτηκε επίσημα βρετανική αποικία.

ΛΑΘΟΣ Ιστορία της Κύπρου, σ. 187–188

5. Ο βασιλιάς Κωνσταντίνος εξασφάλισε τη συμμαχική εντολή για την κατάληψη της Σμύρνης από την Ελλάδα.

ΛΑΘΟΣ Ιστορία του Νεότερου και του Σύγχρονου Κόσμου, σ. 90

6. Η ίδρυση της Τρίτης Διεθνούς είχε ως σκοπό την προαγωγή της διεθνούς επανάστασης εναντίον του καπιταλισμού και των αστικών καθεστώτων.

ΣΩΣΤΟ Ιστορία του Νεότερου και του Σύγχρονου Κόσμου, σ. 96

7. Από το 1918 διάφορες οργανώσεις του Πόντου προωθούσαν το αίτημα για την ίδρυση του ανεξάρτητου ποντιακού κράτους, κάτι που ο Βενιζέλος θεωρούσε ανέφικτο.

ΣΩΣΤΟ Ιστορία του Νεότερου και του Σύγχρονου Κόσμου, σ. 89

8. Με την υπογραφή της Συνθήκης του Μπρεστ – Λιτόφσκ (1918) η Ρωσία

α. τάχθηκε στο πλευρό των Κεντρικών Δυνάμεων.

β. συνθηκολόγησε με τη Γερμανία και αποδέχτηκε τους όρους της.

γ. αποδέχτηκε την ήττα της.

ΣΩΣΤΗ ΑΠΑΝΤΗΣΗ: β Ιστορία του Νεότερου και του Σύγχρονου Κόσμου, Γ'6

9. Κατά τη διάρκεια του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου, ο βασιλιάς Κωνσταντίνος υποστήριζε την έξοδο της Ελλάδας από την ουδετερότητα.

ΛΑΘΟΣ Ιστορία του Νεότερου και του Σύγχρονου Κόσμου, σ. 82

Μέρος Β:

Τύπος Ερώτησης: Κατατοπιστικά Σημειώματα

B1. Να γράψετε σύντομα κατατοπιστικά σημειώματα για τα πιο κάτω, με βάση τα ζητούμενα των παρενθέσεων:

Προσφορά της Κύπρου στην Ελλάδα από τη Μ. Βρετανία (χρονικό πλαίσιο, στόχος Μ. Βρετανίας, στάση Ελλάδας) Ιστορία της Κύπρου, σ. 222

Χρονικό πλαίσιο: 1915 / Κατά τη διάρκεια του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου. (1 μονάδα)

Στόχος Μ. Βρετανίας: Η κυβέρνηση της Αγγλίας προσφέρει το 1915 την Κύπρο στην Ελλάδα, με στόχο να πετύχει την είσοδο της μέχρι τότε ουδέτερης Ελλάδας στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο (στο πλευρό της Αντάντ). (2 μονάδες)

Στάση Ελλάδας:

Η ελληνική κυβέρνηση Ζαΐμη αρνήθηκε την πρόταση της Μ. Βρετανίας. (1 μονάδα)

Η ελληνική κυβέρνηση πρόβαλλε τη δικαιολογία ότι η ουδετερότητα της Ελλάδας θα ήταν πιο χρήσιμη στους Συμμάχους από την ενεργό συμμετοχή της στον (Α΄ Παγκόσμιο) Πόλεμο. (0,5 μονάδα)

Η αλήθεια είναι ότι η κυβέρνηση Ζαΐμη ήταν όργανο της γερμανόφιλης δυναστείας Γλύξμπουργκ, που πίστευε πως η Γερμανία θα νικούσε στον (Α΄ Παγκόσμιο) Πόλεμο και θα πρόσφερε την Κύπρο στην Ελλάδα. (0,5 μονάδα)

Τύπος Ερώτησης Ανάπτυξη Δοκιμίου

B2. Σε κείμενο έκτασης 250-300 λέξεων, να εξηγήσετε ποια ήταν η στάση των χωρών που συμμετείχαν στο Συνέδριο Ειρήνης των Παρισίων (1919-1920) απέναντι στην Ελλάδα και τις εθνικές της διεκδικήσεις. Στη συνέχεια, να παρουσιάσετε τις βασικές πρόνοιες της Συνθήκης των Σεβρών και να εξηγήσετε τη σημασία της για την Ελλάδα, καθώς και τις συνέπειές της για την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Στο κείμενό σας να εντάσσονται λειτουργικά οι πιο κάτω όροι/έννοιες:

Ευνοϊκές και δυσμενείς συγκυρίες, εθνικές διεκδικήσεις, Μεγάλη Ιδέα, Συνθήκη των Σεβρών, σημασία της συνθήκης για την Ελλάδα, συνέπειες για την Οθωμανική Αυτοκρατορία

(15 μονάδες)

Ιστορία του Νεότερου και του Σύγχρονου Κόσμου, Γ'4 / Γ'5

Σημείωση: Υπέρβαση του ορίου λέξεων πέραν του 10% = Αφαιρείται 1 μον.

Σύντομος πρόλογος – Εισαγωγή

- Η λήξη του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου βρίσκει την Οθωμανική Αυτοκρατορία στο στρατόπεδο των ηττημένων και την Ελλάδα στο στρατόπεδο των νικητών. Η τελευταία πράξη γράφτηκε στο Συνέδριο Ειρήνης των Παρισίων (1919-1920).
- Στο Συνέδριο Ειρήνης των Παρισίων διαφάνηκε ότι ήταν δύσκολο εγχείρημα η προάσπιση των εθνικών συμφερόντων της Ελλάδας.
- Ή άλλο συναφές (1 μονάδα)

[Ο Πρόλογος πρέπει να διακρίνεται σε ξεχωριστή παράγραφο.]

Ζητούμενα

- Οι δυσκολίες προήλθαν από ① την Ιταλία (προωθούσε τα σχέδιά της μέσω της Αλβανίας) και ② τις ΗΠΑ (προωθούσαν τα σχέδιά τους μέσω της Τουρκίας). (2x0,5=1)
- Η Ελλάδα μπορούσε να στηρίζεται στην Αγγλία και τη Γαλλία, στο βαθμό που συνέπιπταν τα συμφέροντά τους. (2x0,5=1)
- Ευνοϊκές συγκυρίες: ① η απουσία της Ρωσίας, ② η επιθυμία της Γαλλίας και της Αγγλίας να περιορίσουν μέσω της Ελλάδας την ανάπτυξη της Ιταλίας στην περιοχή και ③ οι επιτυχείς διπλωματικοί χειρισμοί του Βενιζέλου και των συνεργατών του. Εξασφάλιση πολλών νέων εδαφών για την Ελλάδα. (2)
- Δεκέμβριος 1918, Συνέδριο των Παρισίων: Οι εθνικές διεκδικήσεις της Ελλάδας αφορούσαν ① τη Βόρεια Ήπειρο, ② τη Θράκη, ③ τα δυτικά παράλια της Μικράς Ασίας και ④ τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου πλην των Δωδεκανήσων. Στηρίζονταν στην εθνολογική σύνθεση των εν λόγω περιοχών. (4x0,5=2)
- Πρόνοιες της Συνθήκης των Σεβρών:

1. Οι σύμμαχοι παραχώρησαν στην Ελλάδα τη Δυτική Θράκη και μέρος της Ανατολικής Θράκης. (1)
2. Η Ελλάδα πήρε τη διοίκηση της Σμύρνης για 5 χρόνια. Ο πληθυσμός της Σμύρνης θα αποφάσιζε με δημοψήφισμα την οριστική προσάρτηση της περιοχής στην Ελλάδα. (1)
3. Η Τουρκία αναγνώρισε την κυριαρχία της Ελλάδας σε όλα τα νησιά του Αιγαίου, πλην των Δωδεκανήσων.
4. Η Κωνσταντινούπολη και τα Στενά αποτέλεσαν ουδέτερη ζώνη υπό τον έλεγχο συμμαχικής επιτροπής.
5. Παραχωρήθηκαν η Ίμβρος και η Τένεδος / το Ανατολικό Αιγαίο.
6. Στη Βουλγαρία δίνεται δικαίωμα ελεύθερης διαμετακόμισης στο λιμάνι της Αλεξανδρούπολης. (2 σημεία από τα σημεία 3-6 x 0,5 μον.= 1 μον.)

- Η σημασία της

1. Η Μεγάλη Ελλάδα των δύο ηπείρων και των πέντε θαλασσών.
 2. Η πραγμάτωση σε μεγάλο βαθμό της Μεγάλης Ιδέας.
 3. Η επιβράβευση της βενιζελικής πολιτικής.
 4. Εντυπωσιακή συρρίκνωση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας (εδαφικά και πληθυσμιακά).
 5. Θρίαμβος του αποικιακού και νεοαποικιακού πνεύματος.
 6. Η πιο βραχύβια συνθήκη [χαρακτηρίστηκε ως «πιο εύθραυστη από τις πορσελάνες των Σεβρών»]. (2 σημεία x 1 μον.= 2 μον.)
- Συνέπειες για την Οθωμανική Αυτοκρατορία:
 1. Απώλεια εδαφών.
 2. Ταπεινωτική μεταχείριση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας από τους Συμμάχους.
 3. Ανάπτυξη του αισθήματος της αδικίας, ειδικά απέναντι στον ελληνικό στρατό.
 4. Κορύφωση της αμφισβήτησης της σουλτανικής εξουσίας.
 5. Ανάπτυξη του εθνικιστικού κινήματος, με επικεφαλής τον Μουσταφά Κεμάλ, το οποίο μετέτρεψε την Τουρκία σε εθνικό κράτος.
 6. Προώθηση οργάνωσης ισχυρού στρατού. (2 σημεία x 1 μον.= 2 μον.)

Σύντομος επίλογος – Κατακλείδα

- Η απόβαση των ελληνικών στρατευμάτων στη Σμύρνη στάθηκε η αρχή του τέλους του Μικρασιατικού Ελληνισμού.

- Ή άλλο συναφές (1 μονάδα)

[Ο Επίλογος πρέπει να διακρίνεται σε ξεχωριστή παράγραφο.]

ΜΕΡΟΣ Γ

ΠΗΓΕΣ

ΜΕΡΟΣ Γ' (35 μονάδες)

Προσοχή:

1. Ορθή είναι η απάντηση που τεκμηριώνεται επαρκώς με βάση στοιχεία από τις πηγές που παρατίθενται, καθώς και άλλα ιστορικά γεγονότα / στοιχεία.
2. Η αντιγραφή αυτούσιων χωρίων από τις πηγές, χωρίς περαιτέρω επεξεργασία τους, αξιολογείται με μηδέν μονάδες.

Γ1. (12 μονάδες)

Σκίτσο από το γερμανικό σατιρικό περιοδικό, Der Wahre Jakob. Πηγή: <https://digi.ub.uni-heidelberg.de/diglit/wj1887/0084/image> Ημερομηνία ανάκτησης: 25/05/2019

*μilitαρισμός = στρατοκρατία

II.

Στις 29 Μαΐου [1914], ο συνταγματάρχης Χάους, απεσταλμένος του προέδρου Ουίλσον, έγραψε στον Πρόεδρο από το Βερολίνο: «Η κατάσταση είναι κρίσιμη. Ο μιλταρισμός οργιάζει με μια τρελή μανία. Αν δεν ενεργήσει κάποιος εκ μέρους σας στη βάση μιας διαφορετικής λογικής, κάποια μέρα θα ξεσπάσει φοβερός κατακλυσμός». Κανείς στην Ευρώπη δεν θα μπορούσε να επιφέρει αυτή τη διαφορετική λογική, προειδοποίησε ο Χάους. «Υπάρχει πάρα πολύ μίσος, πάρα πολλές αντιζηλίες. Οποτεδήποτε η Αγγλία συναινέσει, η Γαλλία και η Ρωσία θα κινηθούν απειλητικά κατά της Γερμανίας και της Αυστρίας. Η Αγγλία, ωστόσο, δεν επιθυμεί ολοκληρωτική συντριβή της Γερμανίας, γιατί τότε θα πρέπει να αντιμετωπίσει μόνη τον αιώνιο εχθρό της, τη Ρωσία. Αλλά, εάν η Γερμανία επιμένει συνεχώς αυξάνοντας το πολεμικό ναυτικό της, τότε η Αγγλία δεν θα έχει άλλη επιλογή». Όταν έφτασε στο Λονδίνο, ο Χάους είπε στον Βρετανό Υπουργό Εξωτερικών ότι στο Βερολίνο «ο αέρας μύριζε πολεμική σύγκρουση και ετοιμότητα για χτύπημα».

Το παράθεμα προέρχεται από το βιβλίο:

Martin Gilbert, *The First World War, a complete history*, εκδ. Phoenix, Λονδίνο 2004 2, σ. 45.

Αναλυτικό Πρόγραμμα Γ' Λυκείου Κατεύθυνσης, σ. 23

G1. Αφού μελετήσετε την πιο πάνω εικόνα και το παράθεμα και με βάση τις ιστορικές

σας γνώσεις, να απαντήσετε στα πιο κάτω ερωτήματα:

α. Να περιγράψετε την εικόνα I (πρόσωπα, αντικείμενα) και να την ερμηνεύσετε.

(6 μονάδες)

Περιγραφή εικόνας I:

Πρόσωπα: Οι μεγάλες δυνάμεις της Ευρώπης (εκτός της Αγγλίας) / Ρωσία,

Ουγγαρία, Αυστρία, Γαλλία, Γερμανία, Ιταλία (1)

Αντικείμενα: Σάκοι με το κρατικό έλλειμμα (1), κουβάδες με νερό και επιγραφές ποσών που δαπανώνται για στρατιωτικούς εξοπλισμούς (1), τρύπιο βαρέλι με την επιγραφή μιλταρισμός και νερό που χύνεται έξω (1)

Ερμηνεία: Ο γελοιογράφος στηλιτεύει το φαινόμενο του μιλταρισμού (στρατοκρατίας), της αύξησης, δηλαδή, της πολεμικής τους μηχανής και των αμυντικών δαπανών (1) γεγονός που εξαντλούσε την οικονομία των ευρωπαϊκών χωρών (1).

β. Να εξηγήσετε πώς συνδέεται η εικόνα αυτή με το παράθεμα II. (2 μονάδες)

Σύνδεση με το παράθεμα II: Η εικόνα και το παράθεμα συνδέονται με τον ανταγωνισμό που αναπτύχθηκε ανάμεσα στις ευρωπαϊκές δυνάμεις μέσω των στρατιωτικών εξοπλισμών (1), γεγονός που υπήρξε μια από τις αιτίες του Α' Παγκοσμίου Πολέμου (1).

γ. Να παρουσιάσετε τις σχέσεις ανάμεσα στις Μεγάλες Δυνάμεις της Ευρώπης, όπως περιγράφονται στο παράθεμα II, και να σχολιάσετε την πρόβλεψη του συνταγματάρχη Χάους. (4 μονάδες)

Σχέσεις ανάμεσα στις μεγάλες δυνάμεις της Ευρώπης:

☒ Η Γαλλία και η Ρωσία θα κινηθούν απειλητικά κατά της Γερμανίας και της Αυστρίας. / Συμμαχία ανάμεσα στη Γαλλία, τη Ρωσία και την Αγγλία (0,5)

☒ Η Αγγλία δεν επιθυμεί ολοκληρωτική συντριβή της Γερμανίας (0,5)

☒ Αιώνιος εχθρός της Αγγλίας η Ρωσία (0,5)

☒ Αν η Γερμανία επιμένει συνεχώς αυξάνοντας το πολεμικό ναυτικό, τότε η Αγγλία δεν θα έχει άλλη επιλογή (0,5)

Πρόβλεψη Χάους: Αν η Γερμανία αυξήσει κι άλλο το πολεμικό ναυτικό της, η Αγγλία θα πρέπει να κηρύξει πόλεμο (1). Αν δεν υπάρξει παρέμβαση των Η.Π.Α., η σύγκρουση δε θα μπορεί να αποφευχθεί, παρατήρηση που αποτελεί πρόβλεψη για την έκρηξη του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου (1).

Γ2. Ο ενθουσιασμός των λαών της Ευρώπης για το ξέσπασμα του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου. Συχνά υποστηρίζεται ότι ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος προκλήθηκε από την καλλιέργεια του πνεύματος του μιλιταρισμού, το οποίο λέγεται είχε προετοιμάσει τόσο καλά τους άνδρες για τον πόλεμο ώστε είχαν φτάσει σε σημείο να λαχταρούν να πραγματοποιηθεί. [...]

Οι λαοί της Ευρώπης χαιρέτισαν το ξέσπασμα του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου στην Ευρώπη με ένθερμο πατριωτικό ενθουσιασμό. Το ακόλουθο κείμενο [προσωπική αφήγηση του Χίτλερ] μπορεί να θεωρηθεί τυπικό του είδους της απόδειξης που παρατίθεται προς υποστήριξη αυτής της θέσης: Ο αγώνας του έτους 1914 δεν επιβλήθηκε με τη βία στις μάζες –όχι, μα το Θεό– όλος ο κόσμος τον επιθυμούσε. [...] Μόνον έτσι μπορεί να γίνει κατανοητό ότι πάνω από δύο εκατομμύρια Γερμανοί, άνδρες και αγόρια, συνωστίζονταν στα γραφεία στρατολόγησης για να καταταγούν, να πολεμήσουν σε αυτόν το σκληρότερο απ' όλους τους αγώνες, προετοιμασμένοι να υπερασπίσουν τη σημαία μέχρι την τελευταία ρανίδα του αίματός τους. [...] Ένας αγώνας για την ελευθερία είχε ξεκινήσει, που όμοιόν του δεν είχε ξαναδεί η Γη... Η καρδιά μου, όπως εκείνη εκατομμυρίων άλλων, είχε ξεχειλίσει από υπερήφανη χαρά...

Πηγή: Niall Ferguson, Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος, Στρατιωτική, διπλωματική, οικονομική και κοινωνική ιστορία 1914-1918, τόμος 1, Εκδόσεις Ιωλκός, Αθήνα 2006, σ. 69, 369-370

II. Ο «πόλεμος των χαρακωμάτων».

Το αίσθημα της τρωτότητας που δημιουργούσε αυτή η κατάσταση ήταν σχεδόν σίγουρα η πιο ανυπόφορη πνευματική δοκιμασία που επέβαλε ο πόλεμος. Όπως το έθεσε μια γαλλική εφημερίδα των χαρακωμάτων (η Le Saucisse):

Δεν υπάρχει τίποτα πιο τρομακτικό στον πόλεμο από το να σε βομβαρδίζουν. Είναι μια μορφή βασανιστηρίου, το τέλος του οποίου ο στρατιώτης δεν μπορεί να το δει. Ξαφνικά φοβάται πως μπορεί να θαφτεί ζωντανός... Ζει μια ωμή αγωνία... Ο άνθρωπος μένει στην τρύπα του αβοήθητος, περιμένοντας με απελπισία, ελπίζοντας σε ένα θαύμα...

Πηγή: Niall Ferguson, Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος, Στρατιωτική, διπλωματική, οικονομική και

κοινωνική ιστορία 1914-1918, τόμος 2, Εκδόσεις Ιωλκός, Αθήνα 2006, σ. 617

III. Εργοστάσιο παραγωγής πολεμικού υλικού στη Βρετανία κατά τη διάρκεια του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου.

Πηγή: Niall Ferguson, Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος, Στρατιωτική, διπλωματική, οικονομική και κοινωνική ιστορία 1914-1918, τόμος 1, Εκδόσεις Ιωλκός, Αθήνα 2006, σ. 342

Γ2. Αφού μελετήσετε τα πιο πάνω παραθέματα και παρατηρήσετε την πιο πάνω φωτογραφία, αξιοποιώντας παράλληλα και τις ιστορικές σας γνώσεις, να απαντήσετε στα πιο κάτω ερωτήματα:

α. Να εξηγήσετε γιατί οι απλοί άνθρωποι των ευρωπαϊκών χωρών έσπευδαν να καταταγούν στον στρατό και να συμμετάσχουν στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο με ένθερμο πατριωτικό ενθουσιασμό. (4 μονάδες)

Ιστορία του Νεότερου και του Σύγχρονου Κόσμου, σ. 75, 77

Λόγοι για τον ένθερμο πατριωτικό ενθουσιασμό:

Το πνεύμα του μιλιταρισμού (ο υπερτονισμός των στρατιωτικών αξιών) ενισχυόταν διαρκώς σε όλη την Ευρώπη (με πρωτοπόρο τη Γερμανία), με την ανάπτυξη της πολεμικής βιομηχανίας και των στρατιωτικών εξοπλισμών. (1 μονάδα)

Ο εθνικισμός, το εθνικό συναίσθημα που διέκρινε όλους τους λαούς και είχε να κάνει με την προστασία των πραγματικών συμφερόντων του κάθε έθνους, ωθώντας όλους τους στρατιώτες να υπερασπίσουν τη σημαία της πατρίδας τους με το αίμα τους. (1 μονάδα)

Ο πατριωτικός ενθουσιασμός που διέκρινε τους νέους, οι οποίοι θεώρησαν τον πόλεμο λύτρωση από την πεζή καθημερινότητα του αστικού πολιτισμού και ευκαιρία για ηρωισμούς, αυτοθυσίες και διακρίσεις. Οι νέοι είχαν βρει στον πόλεμο ένα ιδεώδες που αντικαθιστούσε τους επαναστατικούς τους πόθους και έφευγαν για τον πόλεμο σαν σε περιπέτεια, ευτυχείς που αλλάζουν ζωή, που ταξιδεύουν, έχοντας εκπληρώσει το καθήκον τους και σίγουροι ότι θα γυρίσουν σύντομα στεφανωμένοι με τις δάφνες της νίκης. Η καρδιά τους ξεχείλιζε από υπερήφανη χαρά. (2 μονάδες)

β. «Ο άνθρωπος μένει στην τρύπα του αβοήθητος, περιμένοντας με απελπισία, ελπίζοντας σε ένα θαύμα...» (παραθέμα II). Να εξηγήσετε το νόημα της φράσης «πόλεμος των χαρακωμάτων» και πώς αυτός συνέβαλε στη διάλυση του αρχικού ενθουσιασμού που διέκρινε τους νέους που έφευγαν για το μέτωπο. (4 μονάδες)

Ιστορία του Νεότερου και του Σύγχρονου Κόσμου, σ. 78–79

Νόημα φράσης «πόλεμος των χαρακωμάτων»:

☒ Όταν το δυτικό μέτωπο σταθεροποιήθηκε, οι αντίπαλοι άνοιξαν χαρακώματα (σε μια γραμμή εκατοντάδων χιλιομέτρων), τα οποία έγιναν το βασικότερο χαρακτηριστικό του Πολέμου, καθώς εκεί διεξάγονταν οι βασικές πολεμικές επιχειρήσεις. (Επρόκειτο για ένα σύστημα αμυντικών οχυρώσεων.) (1 μονάδα)

☒ Το σύστημα αυτό προσέδωσε μια στάσιμη και μονότονη μορφή στις πολεμικές επιχειρήσεις, συντελώντας στην παράταση του Πολέμου. Οι αντίπαλοι πολέμησαν πίσω από τα χαρακώματα για τέσσερα χρόνια. (1 μονάδα)

Πώς συνέβαλε ο «πόλεμος των χαρακωμάτων» στη διάλυση του αρχικού ενθουσιασμού:

Τα χαρακώματα έμελλε να γίνουν οι τάφοι του άνθους της Γαλλίας, της Γερμανίας και της Βρετανίας. Οι καθημερινές συνθήκες ζωής στα χαρακώματα-τρύπες ήταν τραγικές: ζωντανοί, ετοιμοθάνατοι και νεκροί βρίσκονταν στον ίδιο χώρο. Συντέλεσαν στην αίσθηση της ματαιότητας / στο αίσθημα της τρωτότητας, στη σκληρή δοκιμασία της ψυχικής ισορροπίας των στρατιωτών / στην ανυπόφορη πνευματική δοκιμασία των στρατιωτών. Αποτελούσαν μια μορφή βασανιστηρίου, καθώς οι στρατιώτες ένιωθαν εντελώς αβοήθητοι και ζούσαν μόνιμα με την αγωνία ότι από στιγμή σε στιγμή μπορούσαν να θαφτούν εκεί ζωντανοί. (2 μονάδες)

γ. Να σχολιάσετε την πιο πάνω φωτογραφία ως προς το εργατικό δυναμικό και να αναφέρετε τέσσερα (4) τεχνολογικά μέσα ή προϊόντα της πολεμικής βιομηχανίας που χρησιμοποιήθηκαν στη διεξαγωγή του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου. (3 μονάδες)

Ιστορία του Νεότερου και του Σύγχρονου Κόσμου, σ. 79

Σχολιασμός:

Εργοστάσιο παραγωγής πολεμικού υλικού, στο οποίο εργάζονται γυναίκες, οι οποίες, κατά τη διάρκεια του Πολέμου, αντικατέστησαν τους άνδρες στη βιομηχανική παραγωγή, καθώς οι άνδρες υπηρετούσαν στο μέτωπο. (Επιστάτης / προϊστάμενος της παραγωγής είναι ο άνδρας, που διακρίνεται στη φωτογραφία δεξιά.) (1 μονάδα)

Τεχνολογικά μέσα ή προϊόντα της πολεμικής βιομηχανίας:

1. Πολυβόλο και πυροβόλο όπλο.
2. Δηλητηριώδη αέρια.
3. Άρμα μάχης.
4. Χειροβομβίδα.

5. Ολμοβόλο.
6. Αυτοκίνητο.
7. Αεροπλάνο. (4 x 0,5 = 2 μονάδες)

Γ3. (10 μονάδες)

Ο Βενιζέλος διέθετε την ικανότητα να προσαρμόζεται στην εκάστοτε πραγματική κατάσταση. Όταν, μετά τις εκλογές του 1920, επήλθε η Μικρασιατική Καταστροφή, συνειδητοποίησε – αυτός, που είχε εδράσει την πολιτική του στο αλυτρωτικό όραμα– ότι η στρατηγική της Μεγάλης Ιδέας αποτελούσε πλέον παρελθόν. Ήδη στις 13 Οκτωβρίου 1922 αποφαινόταν ουσιαστικά υπέρ της υποχρεωτικής ανταλλαγής των πληθυσμών, με τη σκέψη να απαλλαγεί και η Ελλάδα από την επιβαρυντική παρουσία εκατοντάδων χιλιάδων τουρκογενών μουσουλμάνων· και, επιπλέον, κατανοούσε ότι η νέα πραγματικότητα επέτασσε την αποκατάσταση σχέσεων ειλικρινούς φιλίας και εποικοδομητικής συνεργασίας με τον πρώην πολέμιο [...]. Στη Λωζάννη, κατά τη διάρκεια της σχετικής συνδιάσκεψης, ο Βενιζέλος έσπευδε σε απευθείας επαφή με τον Ισμέτ, αρχηγό της τουρκικής αντιπροσωπίας, να προσβλέψει, από τον Μάιο του 1923, στην επίλυση κάθε εκκρεμούς διαφοράς· και ως πρωθυπουργός, με την επιστολή του, στις 30 Αυγούστου 1928, προς τον Τούρκο ομόλογό του, τόνιζε ότι δεν υπήρχαν πλέον εδαφικές βλέψεις της μιας χώρας απέναντι στην άλλη. Η οδός για τη διμερή συμφωνία της 30ής Οκτωβρίου 1930 είχε ανοίξει...

Κωνσταντίνος Σβολόπουλος, Ο Κωνσταντίνος Σβολόπουλος για το έργο και τη δράση εννέα πολιτικών ανδρών, Εκδόσεις Ίκαρος, Αθήνα 2015, σ. 153

Γ3. Αφού μελετήσετε το πιο πάνω παράθεμα και με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις, να

απαντήσετε στα πιο κάτω ερωτήματα:

α. «... η στρατηγική της Μεγάλης Ιδέας αποτελούσε πλέον παρελθόν». Ποια κατάσταση στην Ελλάδα οδήγησε τον Ελευθέριο Βενιζέλο στη συνειδητοποίηση του ανέφικτου της Μεγάλης Ιδέας, μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή και τη Συνθήκη της Λωζάννης; Πώς ορίζεται η πολιτική της Μεγάλης Ιδέας για τον ελληνισμό, όπως διαμορφώθηκε από την ίδρυση του ελληνικού κράτους;

(5 μονάδες)

Ιστορία του Νεότερου και του Σύγχρονου Κόσμου, σ. 31, 34, 93

Κατάσταση στην Ελλάδα:

Η Ελλάδα:

- έχει νικηθεί στρατιωτικά,
- είναι πολιτικά διχασμένη,
- είναι διεθνώς απομονωμένη,
- απειλείται από τις γειτονικές χώρες,
- είναι οικονομικά κλονισμένη,

- είναι υποχρεωμένη να περιθάλλει περισσότερο από ένα εκατομμύριο πρόσφυγες.
(4 x 0,5 = 2 μονάδες)

Ορισμός της Μεγάλης Ιδέας:

- Μετά την ίδρυση του ελληνικού κράτους (1830), η περιορισμένη εδαφική επικράτεια του νέου κράτους και η επιθυμία για διεύρυνση των ελληνικών συνόρων συνέβαλαν στην ανάπτυξη της Μεγάλης Ιδέας.
- Η επιθυμία για την απελευθέρωση των αλύτρωτων ιστορικών τόπων και την ένταξη των ελληνικών πληθυσμών που κατοικούσαν σε αυτούς οδήγησε στην ανάπτυξη της πολιτικής του αλυτρωτισμού.
- Το εθνικό όραμα της Μεγάλης Ιδέας και ο αλυτρωτισμός υιοθετήθηκαν ως επίσημη εθνική πολιτική του κράτους, σφραγίζοντας τη ζωή και την ιδεολογία του ελληνισμού (μέχρι τις αρχές του 20ού αιώνα). (2 x 1,5 = 3 μονάδες)

β. Σε ποιες ενέργειες προέβη ο Ελευθέριος Βενιζέλος, στην εξωτερική πολιτική, αμέσως μετά την εκλογή του ως πρωθυπουργού το 1928;

(3 μονάδες)

Ιστορία του Νεότερου και του Σύγχρονου Κόσμου, σ. 103

Ενέργειες Βενιζέλου:

Το 1928, μετά την επάνοδό του στην εξουσία:

1. συνομολόγησε σημαντικές διμερείς συμφωνίες με την Ιταλία και τη Γιουγκοσλαβία,
2. συνομολόγησε συμφωνία με (τον πρώην πολέμιο) την Τουρκία (Ελληνοτουρκικό Σύμφωνο Φιλίας, 1930),
3. αποκατάστησε φιλικές σχέσεις με τη Μεγάλη Βρετανία και τη Γαλλία,
4. υποστήριξε ανεπιφύλακτα το σχέδιο Μπριάν για την ευρωπαϊκή ενοποίηση. (3 x 1 = 3 μονάδες)

γ. «Ο Βενιζέλος διέθετε την ικανότητα να προσαρμόζεται στην εκάστοτε πραγματική κατάσταση». Να εκφράσετε την άποψή σας για την πιο πάνω θέση του συγγραφέα, εξηγώντας την πολιτική του Βενιζέλου στη συγκεκριμένη ιστορική φάση.

(2 μονάδες)

Ιστορία του Νεότερου και του Σύγχρονου Κόσμου, σ. 102–103

Άποψη μαθητή/τριας για θέση συγγραφέα (ενδεικτικά):

Ο Βενιζέλος, μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή και τη Συνθήκη της Λωζάννης, απέδειξε ότι ήταν ρεαλιστής / πραγματιστής / πολιτικός, που αντιλαμβανόταν και αποδεχόταν τις νέες συνθήκες / την πραγματικότητα, όποια και αν ήταν αυτή, και ότι, στην ανάγκη, έπρεπε να αλλάξει πολιτική γραμμή / να προσαρμόσει την πολιτική του γραμμή, (εγκαταλείποντας ακόμη και το όραμα της Μεγάλης Ιδέας), ούτως ώστε να βελτιώσει/ανακάμψει την οικονομική, κοινωνική, εσωτερική και εξωτερική πολιτική της Ελλάδας. Αυτό σήμαινε ακόμη και την αποκατάσταση σχέσεων φιλίας και συνεργασίας με τον πρώην πολέμιο, την Τουρκία. Η νέα του αντίληψη εδραζόταν κυρίως στην πεποίθηση ότι η εξυπηρέτηση των βασικών συμφερόντων της χώρας απαιτούσε μακρά περίοδο σταθερότητας και ειρήνης. Στο τέλος της δεκαετίας κατόρθωσε, κάτι ιδιαίτερα σημαντικό στο διεθνές πεδίο, να ανορθώσει το διπλωματικό κύρος της Ελλάδας. / ή άλλο συναφές.

(2 μονάδες)

Γ4. (13 μονάδες)

...Στο τέλος οι Σύμμαχοι ξελάσπωσαν. Τα πράγματα που έπαιξαν κύριο ρόλο ήταν: η αριθμητική υπεροχή σε ανθρώπινο δυναμικό (κυρίως ύστερα από την άφιξη των Αμερικανών), ο σχεδόν ανεξάντλητος πλούτος της Βρετανικής Αυτοκρατορίας και των ΗΠΑ, η κυριαρχία στις θάλασσες, την οποία ποτέ δεν έχασε το βρετανικό Βασιλικό Ναυτικό. [...] Καθώς κυλούσαν τα χρόνια του πολέμου, ο αποκλεισμός που πέτυχαν οι Σύμμαχοι έφερνε σταδιακά έλλειψη τροφίμων και πρώτων υλών για τις Κεντρικές Αυτοκρατορίες. Από την άλλη πλευρά, οι συμμαχικοί στόλοι μπορούσαν και πραγματικά εξασφάλισαν για τη Βρετανία εφοδιασμό σε είδη πρώτης ανάγκης. Επίσης, εξασφάλιζαν τη μεταφορά στρατευμάτων στα σημεία κρίσιμων επιχειρήσεων [...]. Από γερμανική πλευρά, τα μεγάλα λάθη που κόστισαν πολύ ήταν: η εισβολή στο Βέλγιο (παραβίαση της ουδετερότητας, πρόκληση για τη Βρετανία) και ο απεριόριστος υποβρυχιακός πόλεμος (που προκάλεσε επέμβαση των ΗΠΑ). [...] Το πρώτο προκάλεσε την ηθική συνείδηση του κόσμου [...], το δεύτερο ενίσχυσε την παγκόσμια απέχθεια για το γερμανικό μιλιταρισμό...

Πηγή: Denis Richards, Ιστορία της Σύγχρονης Ευρώπης, 1789–2000, Εκδόσεις Παπαδήμα, Αθήνα 2001, σ. 454

Αφού μελετήσετε το πιο πάνω παράθεμα και με βάση τις ιστορικές σας γνώσεις να απαντήσετε στα πιο κάτω ερωτήματα:

α. Να γράψετε σε ποιο πόλεμο αναφέρεται το πιο πάνω παράθεμα, τεκμηριώνοντας

την απάντησή σας με την επισήμανση δύο (2) στοιχείων από το κείμενο.(3 μονάδες)

Ιστορία του Νεότερου και του Σύγχρονου Κόσμου, σ. 75, 78, 80–81

Πόλεμος:

Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος. (1 μονάδα)

Τεκμηρίωση:

Πρόκειται για τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, όπως επισημαίνεται από τα πιο κάτω σημεία:

1. Η αναφορά στις Κεντρικές Αυτοκρατορίες, δηλ. τη γερμανική αυτοκρατορία και την αυτοκρατορία της Αυστροουγγαρίας.
2. Η εισβολή στο Βέλγιο από τη Γερμανία, η οποία παραβίαζε την ουδετερότητά της (και αποτέλεσε πρόκληση για τη Βρετανία).
3. Ο απεριόριστος υποβρυχιακός πόλεμος από τη Γερμανία, που συνέβαλε στην έξοδο των ΗΠΑ από την ουδετερότητα.
4. Η αναφορά στο γερμανικό μιλιταρισμό.

(2 x 1 = 2 μονάδες)

β. Να αναφέρετε πέντε (5) παράγοντες, μέσα από το παράθεμα, οι οποίοι συνέβαλαν, από την πλευρά των Συμμάχων, στην τελική επικράτησή τους στον πόλεμο. (5 μονάδες)

Παράγοντες από την πλευρά των Συμμάχων:

1. Η αριθμητική υπεροχή των Συμμάχων σε ανθρώπινο δυναμικό, κυρίως ύστερα από την είσοδο των Αμερικανών στον πόλεμο.
2. Ο ανεξάντλητος πλούτος της Βρετανικής Αυτοκρατορίας και των ΗΠΑ.
3. Η κυριαρχία του βρετανικού Βασιλικού Ναυτικού στις θάλασσες.
4. Ο αποκλεισμός που πέτυχαν οι Σύμμαχοι έφερνε σταδιακά έλλειψη τροφίμων και πρώτων υλών για τις Κεντρικές Αυτοκρατορίες.
5. Οι συμμαχικοί στόλοι μπορούσαν να εξασφαλίζουν στη Βρετανία εφοδιασμό σε είδη πρώτης ανάγκης.
6. Οι συμμαχικοί στόλοι, επίσης, εξασφάλιζαν τη μεταφορά στρατευμάτων στα σημεία κρίσιμων επιχειρήσεων.

(5 x 1 = 5 μονάδες)

γ. Να αναφέρετε με ποια συνθήκη τελείωσε ο πόλεμος αυτός με τη Γερμανία, πότε υπογράφηκε και με ποιο τρόπο διαφάνηκε έμπρακτα, μέσα από τη συνθήκη, η «παγκόσμια απέχθεια για το γερμανικό μιλιταρισμό». (5 μονάδες)

Ιστορία του Νεότερου και του Σύγχρονου Κόσμου, σ. 85–86

Συνθήκη: Συνθήκη των Βερσαλλιών. (0,5 μονάδα)

Πότε υπογράφηκε: (28 Ιουνίου) 1919. (0,5 μονάδα)

«Παγκόσμια απέχθεια για το γερμανικό μιλιταρισμό» (Όροι Συνθήκης):

1. Η Γερμανία έχασε την Αλσατία και τη Λορραίνη, τις οποίες προσάρτησε η Γαλλία.
2. Η Γερμανία έχασε, επίσης, διάφορες μικρότερες περιοχές, που προσάρτησαν το Βέλγιο και η Πολωνία.
3. Η Γερμανία υποχρεώθηκε να παραχωρήσει όλες τις αποικίες της.

4. Αποστρατικοποιήθηκε η ανατολική όχθη του Ρήνου και καταλήφθηκε από τους Συμμάχους.

5. Η Γερμανία υποχρεώθηκε να καταβάλει πολεμικές αποζημιώσεις στους νικητές.

6. Η Γερμανία υποχρεώθηκε να διαλύσει την πολεμική της μηχανή (αφοπλισμός).

(4 x 1 = 4 μονάδες)